

Specificul relațiilor comerciale cu Federația Rusă și care sunt piețele alternative de desfacere?

DOCUMENT DE ANALIZĂ ȘI PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Autor:

Iurie Morcotîlo

Chișinău, august 2013

Disclaimer

Acest material/publicație este realizat de Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei prin intermediul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida) și Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, Sida sau al Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Cuprins:

Introducere	4
Contextul relațiilor comerciale moldo-ruse	5
Analiza oportunităților de diversificare a exporturilor Moldovenești	8
Concluzii și recomandări de politici	13
Anexe	14

Figuri:

Figura 1. Dinamica ratelor de creștere a exporturilor totale și către Federația Rusă, %	5
Figura 2. Exporturile Republicii Moldova către Federația Rusă, cifre absolute și relative	6
Figura 3. Ponderea Federației Ruse în principalele exporturi din Republica Moldova	6
Figura 4. Indicii HH de concentrare a pieței (2013)	7

Tabele:

Tabelul 1. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru carnea de vită (2013)	8
Tabelul 2. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru vinuri (2013)	9
Tabelul 3. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru struguri (2013)	10
Tabelul 4. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru caise, cireșe, piersici, nectarine și prune (2013)	11
Tabelul 5. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru mere, pere și gutui (2013)	12
Anexa 1. Principalele piețele alternative de desfacere pentru produsele sensibile din comerțul bilateral moldo-rus	14

■ Introducere

Federația Rusă a fost tradițional una dintre principalele piețe de desfacere pentru agenții economici din Republica Moldova. Datorită proximității geografice, trecutului comun istoric și mărimii pieței sale interne această țară a ocupat mereu un loc crucial în exporturile din țara noastră. Odată, însă, cu activizarea politicii externe a Federației Ruse din ultimul deceniu și schimbarea vectorului extern al Republicii Moldova, factorul politic a început să joace rolul primordial în relațiile comerciale bilaterale. Astfel, în anul 2006 ca reacție la refuzul părții moldave de a semna și implementa „Planul Kozak” de soluționare a diferendului transnistrean, Rusia a impus embargou la exporturile de vinuri.

Actualmente, odată cu semnarea și ratificarea Acordului de Asociere (AA) cu UE de către Republica Moldova, ostilitățile comerciale au reapărut pe agenda bilaterală cu Rusia. În ciclul curent de disensiuni bilaterale, spectrul restricțiilor a fost lărgit, incluzând pe lângă vinuri, produsele din carne și fructele. Este simptomatic că restricțiile de import au atins doar produsele a căror exporturi depind în mare măsură de piața rusească. Probabil, acesta este și motivul principal de extindere a măsurilor restrictive, deoarece sectorul vitivinicol a diversificat exporturile în ultimii ani și a devenit mai puțin dependent de piața Federației Ruse.

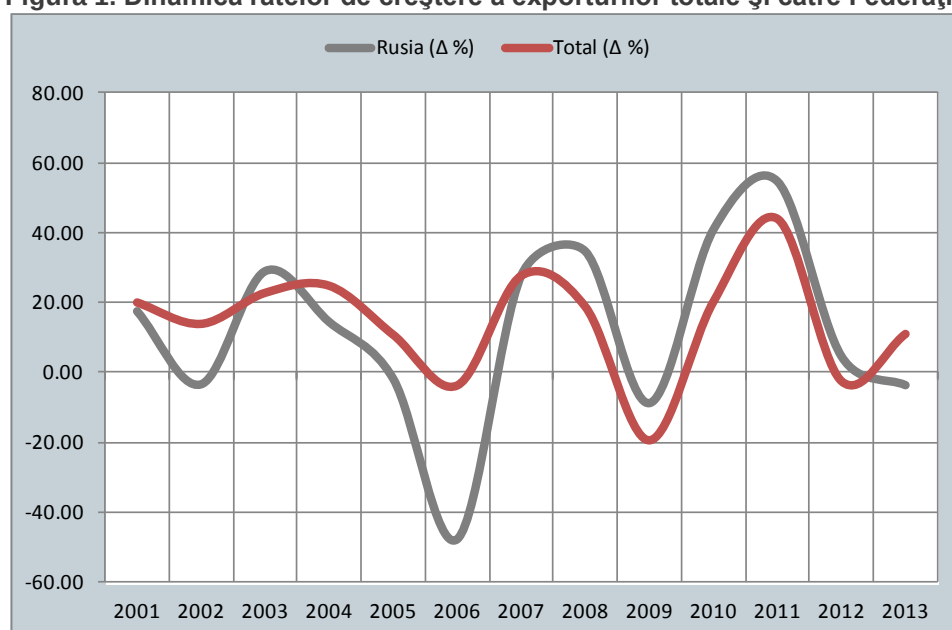
În urma experienței comerciale nefaste din ultimul deceniu, Republica Moldova a depus efort și a diversificat geografia exporturilor. Eforturile principale, însă, au fost îndreptate aproape exclusiv către sectorul afectat de embargoul din 2006 – cel vitivinicol, unele ramuri continuând să depindă excesiv de piețele de desfacere în Federația Rusă. Aceasta a dus la persistența expunerii la șocurile externe a unor ramuri importante ale economiei naționale, în primul rând celui agricol. Așadar, eforturile ad-hoc, întreprinse la moment, pentru minimizarea consecințelor restricțiilor aplicate de Federația Rusă este rezultatul omisiunilor în politicile de diversificare a comerțului și minimizare a riscurilor externe, cu atât mai mult că se putea de prevăzut o reacție adversă a oficialităților rusești la semnarea AA cu UE.

Minimizarea impactului embargoului comercial prin diversificarea geografică a exporturilor rămâne un obiectiv strategic pentru Republica Moldova. Căutarea noilor piețe de desfacere trebuie să poarte un caracter sistemic și consecvent, iar eforturile principale ale autorităților și exportatorilor să fie orientate către piețele cu cea mai bună perspectivă din punct de vedere a rentabilității. Cu acest scop, studiul dat analizează în baza mai multor parametri economici perspectivele unor piețe alternative de desfacere a produselor restricționate, pentru a contribui la procesul de optimizare a geografiei exporturilor și a reduce astfel de riscuri pe termen mediu.

■ Contextul relațiilor comerciale moldo-ruse

Piața Federației Ruse continuă să dețină întâietate ca destinație de export pentru produsele din Republica Moldova. În anul 2012, cifrele absolute și relative a exporturilor moldovenești au atins valorile maxime după embargoul din 2006, ponderea exporturilor spre Federația Rusă cifrându-se la 30,3% din total volumul de exporturi și valoric estimându-se la 655,1 mln. USD, ca în 2013 sub incidența noului embargou să sufere o scădere până la 26%. Figura 1 relevă faptul că dinamica exporturilor până în 2013 era influențată de nivelul de cererea de pe piața internă a Federației Ruse, coeficientul de corelație dintre ratele de creștere a exporturilor către această țară și a exporturilor totale fiind destul de înalt - 0,77. În anul 2013, însă, ratele de creștere a exporturilor au avut semne opuse cea ce poate însemna o posibilă decuplare de la ciclurile economice a Federației Ruse, ca rezultat al diversificării intensive (lărgirea spectrului de produse exportate) și extensive (numărul și ponderea diferitor țări) a exporturilor moldovenești.

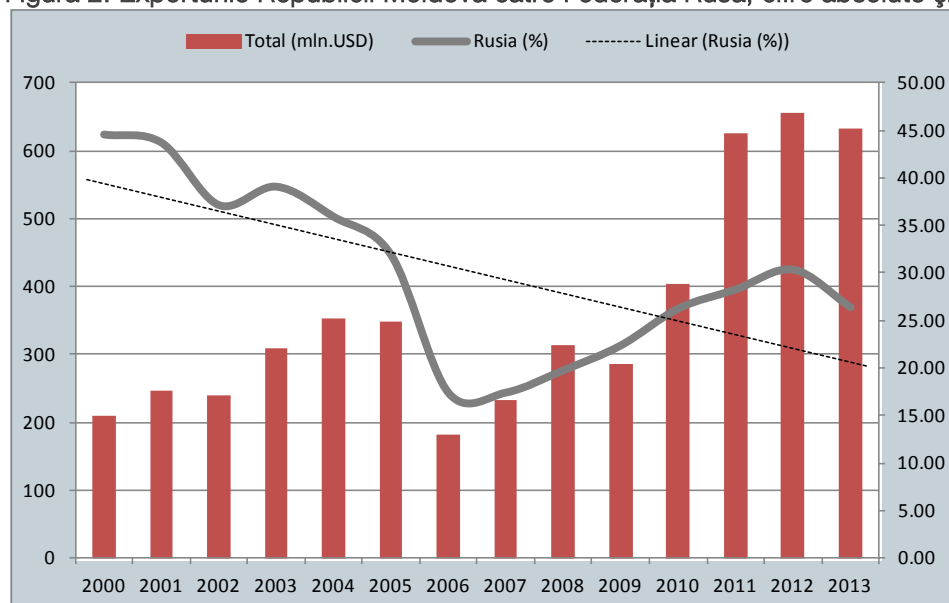
Figura 1. Dinamica ratelor de creștere a exporturilor totale și către Federația Rusă, %

Sursa: BNS

Cu toate că în termeni absoluți exporturile au crescut în ultimul deceniu, ponderea Federației Ruse în exporturile din țara noastră a scăzut esențial, de la 45% în anul 2000 la 26% în 2013. Din Figura 2 se observă clar că rolul pieței rusești se diminuează constant, tinzând pe termen mediu la o pondere de 20% din total exporturi. Embargourile comerciale sunt doar o parte a adevărului, principalele cauze fiind, însă, reorientarea exporturilor către alte piețe de desfacere, în primul rând către țările din UE, care implică o previzibilitate mai înaltă și oportunități mai multe pentru exportatori.

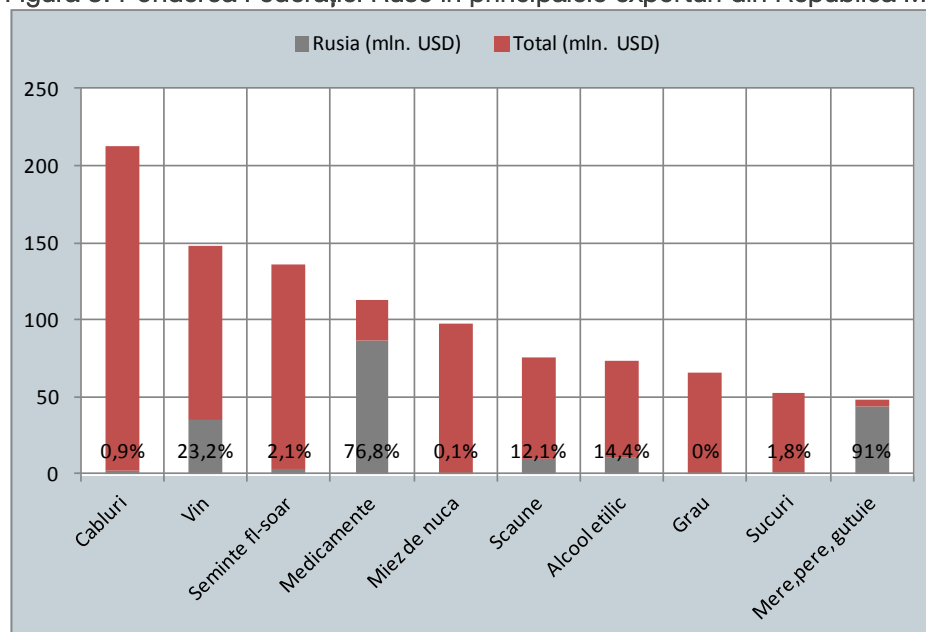
Figura 2. Exporturile Republicii Moldova către Federația Rusă, cifre absolute și relative

Sursa: BNS

Descreșterea importanței pieței rusești se manifestă și în structura exporturilor după produse. Dacă analizăm structura a top-10 produse exportate (la nivel de patru cifre conform Nomenclatorului Mărfurilor) în 2013, ponderea cărora este de 42,6%, se observă o preponderență a mărfurilor exportate către alte piețe, decât spre cea rusească (Figura 3). Din cele top-10 poziții de export, piața Federației Ruse joacă rolul dominant doar pentru produsele farmaceutice și fructele (mere, pere, gutuie). Dacă în cazul medicamentelor predomină componenta de reexporturi, atunci dependența acută a fructelor poate fi explicată mai mult prin prisma inerției din parte agenților economici și autorităților publice în adoptarea și implementarea standardelor internaționale de calitate.

Figura 3. Ponderea Federației Ruse în principalele exporturi din Republica Moldova

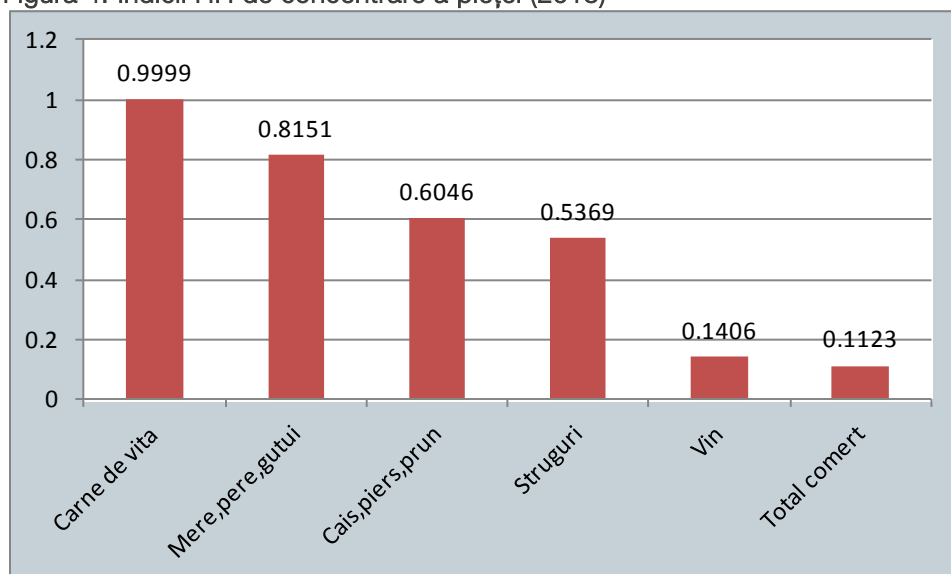

Sursa: UN Comtrade

În pofida faptului că Republica Moldova în ultimii ani a ajuns la un nivel destul de bun de diversificare a exporturilor, rămân unele sectoare orientate preponderent către piața rusească. Mai ales acest fapt se referă la produsele care au căzut sub restricțiile comerciale din anul curent – carnea de porc, conservele, fructele și legumele. Astfel, dependența de această piață de desfacere este utilizată în calitate de pârgă de influență asupra factorilor de decizie de la Chișinău.

Există o disparitate remanentă a gradului de diversificare a exporturilor totale din Republica Moldova și cele orientate către Rusia, care poate fi cuantificată cu ajutorul Indicelui de Concentrare a Pieței Herfindahl-Hirshman (HH).¹ Astfel, Indicele HH la nivel de țară este doar 0.1123, fiind o dovadă a unei diversificări satisfăcătoare, pe când unele produse au indicii respectivi extrem de mari – rezultat al concentrării geografice a exporturilor, preponderent către Federația Rusă (Figura 4). În contrast izbitor cu produsele din ultimul val de restricții, indicele HH de concentrare pentru vinuri are o valoare de doar 0.1406, explicat de reorientarea sectorului spre alte piețe după embargoul din 2006.

Figura 4. Indicii HH de concentrare a pieței (2013)

Sursa: Banca Mondială

În pofida importanței pieței rusești, aceasta este una imprevizibilă, politizată, iar reorientarea spre piețe alternative de desfacere ține de consolidarea securității economice a Republicii Moldova. În lumina creșterii tensiunilor geopolitice din regiune este critic de accelerat procesul de diversificare extensivă a exporturilor și de recuperat oportunitățile pierdute pentru ramurile care încă rămân strâns legate de piața rusească. Mai mult decât atât, decelerarea economică pe termen mediu în Federația Rusă cu risc major de alunecare în recesiune este un argument în plus pentru identificarea și penetrarea pe alte piețe, mai profitabile.

¹ Indicele de Concentrare a pieței Herfindahl-Hirshman estimează în ce măsură sunt distribuite fluxurile comerciale între partenerii externi ai unei țări. Astfel, o țară care exportă pe puține piețe externe are valoarea indicelui respectiv aproape de 1, pe când cea cu un portofoliu perfect de distribuție a exporturilor va avea un indice care tinde spre 0.

■ Analiza oportunităților de diversificare a exporturilor Moldovenești

Ca urmare a parafării AA dintre Republica Moldova și UE la Summitul de la Vilnius din noiembrie 2013, relațiile moldo-ruse s-au acutizat. Întâi, la sfârșitul anului precedent au fost introduse restricții pentru vinurile din Moldova, iar odată cu semnarea AA în iunie 2014, lista produselor interzise a fost completată cu carne de porc, fructe, legume și conserve, precum și anulate preferințele comerciale ale Zonei de Liber Schimb ale CSI din partea Federației Ruse. De asemenea, în lumina instabilității regionale și majorării riscurilor de război comercial în cadrul CSI există probabilitatea extinderii embargoului asupra noilor produse, în special celor care depind de piața rusească. Astfel, pentru diminuarea consecințelor embargoului și valorificării oportunităților de accelerare a exporturilor este imperativ de identificat noi piețe de desfacere pentru produsele din „lista neagră”.

Pentru a maximiza eforturile de politici în domeniul respectiv, potențialele piețe de desfacere trebuie să fie analizate prin prisma mai multor parametri economici, care ar indica în mod obiectiv dacă mărfurile moldovenești ar putea prinde rădăcini în noile țări. Prin urmare, fiecare produs restricționat sau pasibil embargoului va fi analizat din punct de vedere a ponderii acestuia în exporturile către Federația Rusă, ponderea importurilor produsului respectiv pe potențialele piețe de desfacere, nivelul tarifului, precum și indicele de avantaj comparativ relevant (RCA) pentru fiecare țară². Ca rezultat al comparației pe diagonală a parametrilor respectivi se vor putea identifica cele mai optime destinații de export.

- **Carnea de vită nu a fost inclusă în lista produselor interzise, însă orientarea exporturilor exclusiv către piața rusă, majorează riscul unor astfel de acțiuni pe viitor.** Tabelul 1 ne arată clar că 100% din exporturile acestui produs merg spre Federația Rusă. Totuși, există și alți jucători importanți pe această piață care ar putea servi drept destinații alternative pentru producătorii moldoveni, grație indicelui de avantaj comparativ (RCA) net superior al țării noastre pentru acest produs și în baza discrepanței mai mari în RCA identificându-se unele țări mai prioritare și anume – **Chile, SUA, Germania, Regatul Unit și Italia**. Toate aceste țări dispun de avantaje comparative la limită (în jurul de 1) și ponderea lor în importurile globale sunt net superioare celor a Federației Ruse. Mai mult decât atât, după intrarea în vigoare a Acordului de Asociere cu UE țările identificate vor putea elimina atât barierele tarifare (anularea taxelor vamale la import), cât și cele non-tarifare, în rezultatul potențialei recunoașteri din parte UE a sistemului autohton de siguranță a alimentelor și a implementării standardelor de calitate corespunzătoare.

Tabelul 1. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru carnea de vită (2013)³

Țara	Ponderea în exportul din RM (%)	Ponderea țării în importul mondial (%)	Tariful	Creșterea totală a importurilor la produsul respectiv, 2009-13(%)	RCA
Republica Moldova					6
Federația Rusă	100	2	0	65	0
Canada	0	4,6	26,5	20	2,22

² Indicele de avantaj comparativ relevant (RCA) se calculează în baza raportului dintre ponderea unui produs în exporturile unei țări și ponderea comerțului cu acest produs în total exporturile mondiale. Dacă indicele este mai mare ca 1, atunci țara respectivă are avantaj comparativ la acest produs și invers, când este mai mic ca 1 – are dezavantaj comparativ. Respectiv, comerțul este facilitat între țările care au disparitate în acești indici.

³ În cazul excluderii Republicii Moldova din Zona de Liber Schimb CSI tariful pentru produsul dat va fi diferit de 0. În cazul țărilor din UE, odată cu implementarea prevederilor AA tarifele respective vor fi anulate.

Chile	0	3,5	6	11	0,51
Franța	0	7,4	71,4	3	2,62
Germania	0	9,2	71,4	9	1,37
Italia	0	11,5	71,4	-2	0,97
Olanda	0	7,9	71,4	7	4,82
Marea Britanie	0	5,9	71,4	7	1,1
SUA	0	7,8	10,9	9	2,25

Sursa: UN Comtrade, ITC, Calculele autorului

- Sectorul vitivinicol a înregistrat cele mai vizibile progrese din punct de vedere a diversificării piețelor de desfacere. Totuși, sectorul încă rămâne puternic dependent de piața rusească, iar oportunitățile oferite de piețele alternative de desfacere nu au fost valorificate pe deplin (Tabelul 2). În ultimii ani, Republica Moldova a mărit exporturile de vinuri preponderent în țările apropiate geografic sau în țări care dețin o pondere minusculă în importurile globale de vinuri, cel mai elocvent caz fiind Georgia. În această țară noi exportăm circa 7% din volumul total de vinuri, paradoxul fiind că ea are și un avantaj comparativ echivalent cu acel al țării noastre și o cotă de importuri mondiale aproape de 0. Din acest punct de vedere piața georgiană nu este una profitabilă pe termen mediu și lung deoarece exporturile către această destinație nu au bază solidă de creștere. În același timp, continuă să fie subutilizate potențialul unor piețe de desfacere enorme și cu bază de creștere durabilă. Printre cele mai perspective piețe putem să indicăm **SUA⁴, China, Canada, Germania, Olanda, Suedia, Belgia și Japonia**. Aceste țări sunt principalii importatori ai vinului, au dezavantaj comparativ pentru acest produs și o pondere extrem de mică a importurilor de vinuri din Moldova.

Tabelul 2. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru vinuri (2013)

Țara	Ponderea în exportul din RM (%)	Ponderea țării în importul mondial (%)	Tariful	Creșterea totală a importurilor la produsul respectiv, 2009-13(%)	RCA
Republica Moldova					43
Belarus	27,3	0,2	0	6	0,04
Federația Rusă	23,2	3,5	0	17	0
Kazahstan	9,6	0,1	0	17	0
Ucraina	7,9	0,4	0	27	0,9
Georgia	7	0	0	68	30,6

⁴ Autoritățile moldave depun efort de extindere pe piața americană, stabilind relații de cooperare cu cele americane pentru a promova exporturile de vinuri pe piața americană. <http://www.maia.gov.md/libview.php?l=ro&idc=52&id=16508>

Polonia	5,9	0,7	2,3	8	0,04
Cehia	5,5	0,7	2,3	10	0,22
România	3,1	0,1	2,3	28	0,23
China	2,5	4,4	14,7	37	0,01
Slovacia	1,3	0,3	2,3	-7	0,64
Germania	0,8	9,5	2,3	5	0,64
SUA	0,6	15,5	1,9	7	0,69
Japonia	0,1	4,5	0,1	11	0
Belgia	0,1	3,9	2,3	3	0,24
Canada	0	5,7	0,1	8	0,08
Suedia	0	2,2	2,3	5	0,14
Olanda	0	3,2	2,3	0	0,25
Elveția	0	3,6	13,4	6	0,52

Sursa: UN Comtrade, ITC, Calculele autorului

- Strugurii au structură mai diversificată a exporturilor, piețele din Rusia și Belarus, însă, înglobând majoritatea exporturilor. Datorită tarifului nul la acest produs, aplicat de marea majoritate a importatorilor cheie, există și avantajului comparativ enorm al țării noastre ce oferă oportunități de reorientare a exporturilor către noi piețe. Printre principalele destinații alternative putem să indicăm **Marea Britanie, Germania, Polonia și SUA**, aceste trei țări consumând peste 25% din importurile globale de struguri, fiind practic piețe fără limită pentru exportatorii autohtoni.

Tabelul 3. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru struguri (2013)

Țara	Pondere în exportul din RM (%)	Pondere țării în importul mondial (%)	Tarif	Creșterea totală a importurilor la produsul respectiv, 2009-13(%)	RCA
Republica Moldova					48
Federația Rusă	74	5,7	0	0	0,09
Belarus	19,8	0,4	0	15	1,49
Romania	4,2	0,2	0	13	0,17

Ucraina	0,9	0,9	0	19	0,03
Polonia	0,3	2	0	4	0,9
Estonia	0,2	0,1	0	4	0,03
Cehia	0,2	0,8	0	1	0,46
Olanda	0	10,5	0	6	8,23
SUA	0	13,7	0,4	0	6,3
Marea Britanie	0	9,3	0	5	0,43
Germania	0	8,7	0	5	0,54

Sursa: UN Comtrade, ITC, Calculele autorului

- Cazul exporturilor de caise, cireșe, piersici, nectarine și prune este unul clasic de dependență de o singură piață de desfacere, nefiind valorificate altele cu un mare potențial chiar și în cadrul CSI. Cazul Kazahstanului este o dovadă a acestui fapt, această țară deținând 2,6% din importurile mondiale a acestor fructe practic este ignorată de exportatorii locali, chiar și în cadrul zonei de liber schimb CSI. De asemenea, un șir de țări din cadrul UE figurează în lista celor mai mari importatori din lume, au dezavantaje comparative și un nivel extrem de jos de protecție tarifară. Implementarea AA și unele eforturi din partea organelor de resort naționale pot mări semnificativ exporturile către această direcție, în primul rând evidențiindu-se așa țări ca **China, Germania, Polonia, Olanda și Regatul Unit** (Tabelul 4).

Tabelul 4. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru caise, cireșe, piersici, nectarine și prune (2013)

Țara	Ponderea în exportul din RM (%)	Ponderea țării în importul mondial (%)	Tariful	Creșterea totală a importurilor la produsul respectiv, 2009-13(%)	RCA
Republica Moldova					48
Federația Rusă	80,7	10,4	0	12	0
Belarus	18,1	0,9	0	36	1,36
România	0,6	0,4	0,2	21	0,28
Ucraina	0,5	0,8	0	16	0,27
Kazahstan	0,1	2,6	0	165	0,04
Austria	0	3	0,2	2	2,37
Belgia	0	3,3	0,2	10	0,89
China	0	6,5	11,5	66	0,12
Germania	0	14,1	0,2	8	0,18

Olanda	0	4,2	0,2	5	0,9
Polonia	0	2	0,2	7	1,33
Marea Britanie	0	5,8	0,2	5	0,08

Sursa: UN Comtrade, ITC, Calculele autorului

- După exporturile de carne de vită, cele de mere, pere și gutui depind în cea mai mare măsură de piața de desfacere din Federația Rusă, aici fiind exportate 91% din tot volumul de aceste fructe. Principala piață de desfacere pentru fructele respective, odată cu anularea tarifelor de import după intrarea în vigoare a AA, poată să devină **Germania**, care este unul dintre cei mai mari importatori din lume la categoria dată. De asemenea, prezența încă nominală pe piețele din **Marea Britanie, SUA și Emiratele Arabe** poate fi mărită și valorificată cu mai mare randament. Toate țările menționate au dezavantaj comparativ pentru aceste fructe și un nivel tarifar nul, combinat cu ponderea lor semnificativă în importurile globale oferă șanse bune de reorientare a exporturilor din Republica Moldova (Tabelul 5).

Tabelul 5. Analiza comparativă a potențialelor piețe de desfacere pentru mere, pere și gutui (2013)

Țara	Ponderea în exportul din RM (%)	Ponderea țării în importul mondial (%)	Tariful	Creșterea totală a importurilor la produsul respectiv, 2009-13(%)	RCA
Republica Moldova					44
Federația Rusă	91	10,4	0	10	0,01
Belarus	4,2	1	0	44	3,58
Kazahstan	3,2	0,7	0	8	0
România	0,9	0,3	5,9	16	0,21
Marea Britanie	0,1	6,9	5,9	4	0,12
Emiratele Arabe	0,1	2,1	0	14	0,22
Germania	0	8,2	5,9	5	0,19
SUA	0	3,4	0	6	1,88

Sursa: UN Comtrade, ITC, Calculele autorului

Analiza minuțioasă a piețelor internaționale pentru toate produsele restricționate de Federația Rusă arată că există enorme oportunități de diversificare a exporturilor și, astfel, se poate de minimizat pe termen mediu consecințele embargoului. Practic, Republica Moldova orientându-și exporturile doar către piața rusească pierde șansele de valorificare a exporturilor către piețe cu mult mai mari și mai profitabile decât cea rusească.

■ Concluzii și recomandări de politici

Ponderea Federație Ruse în exporturile din Republica Moldova a scăzut constant în ultimul deceniu. Impactul embargourilor comerciale nu a fost cel decisiv în formarea acestei tendințe de lungă durată, care va continua și în viitorul apropiat, rolul principal a jucat diversificarea extensivă și intensivă a exporturilor naționale. În primul rând, a avut loc o reorientare geografică pronunțată a exporturilor din Moldova către UE, iar AA va accelera procesele date și va diminua în continuare importanța piețelor din est.

Totodată, amploare noilor embargouri a scos în evidență unele omisiuni în planificarea procesului de diversificare a comerțului extern. Atenția excesivă către sectorul vitivinicol a sustras eforturile de la diversificarea altor ramuri importante, care au apărut în vizorul autorităților doar după introducerea noilor restricții. De aceea, pentru evitarea unor noi restricții și pentru a diminua rolul factorului politic în relațiile bilaterale, este necesar ca autoritățile naționale să analizeze tot spectrul de produse exportate în Federația Rusă, să estimeze gradul de concentrare pe piața dată și să identifice piețe alternative de desfacere. Astfel, identificarea produselor cele mai sensibile și crearea unui **plan sistemic de diversificare** pe tot spectrul produselor sensibile va diminua probabilitatea repetării pe viitor a restricțiilor de acest gen, precum și va mări reziliența sectoarelor respective la șorcurile externe.

Analiza de mai sus a piețelor de desfacere pentru produsele restricționate a scos în evidență enorme oportunități nu numai de reorientare a exporturilor, dar și de mărire a volumului acestora pe termen mediu. Pentru toate produsele menționate, au fost identificate noi piețe de desfacere în multe țări din UE, așadar, semnarea și implementarea AA oferă un cadru instituțional și normativ care poate facilita exporturile către noi destinații. Din acest punct de vedere, foarte mult depinde de autoritățile publice și anume de calitatea instituțiilor, nivelul de corupție, îmbunătățirea mediului de afaceri și implementarea consecvent a prevederilor acordului va depinde cât de facil vor fi reorientate exporturile și valorificate noi oportunități de dezvoltare.

Piața internă a SUA prezintă pentru exportatorii din Republica Moldova nu numai o provocare, dar și oferă posibilități enorme de accelerare a exporturilor către această țară. Inițiativele timide a autorităților moldovenești în privința cooperării cu autoritățile americane trebuie aprofundate și de căutat noi puncte de contact de beneficiu mutual. Astfel, pentru Republica Moldova, în lumina tendinței de liberalizare complete a comerțului cu UE, ar fi oportun de a propune părții americane negocierea și semnarea unui Acord de Liber Schimb dintre țările noastre. Economia Moldovei și cea a SUA sunt practic complementare, și cum am văzut doar pentru produsele analizate mai sus, sunt avantaje comparative semnificate pentru țara noastră către piața americană, iar semnarea unui astfel de acord va facilita comerțul bilateral.

■ Anexe

Anexa 1. Principalele piețele alternative de desfacere pentru produsele sensibile din comerțul bilateral moldo-rus

Țara/Produs	Carne de vită	Vinuri	Struguri de poamnă	Caise, cireșe, piersici, nectarine, prune	Mere, pere, gutui
<i>Belgia</i>		X			
<i>Canada</i>		X			
<i>Chilie</i>	X				
<i>China</i>		X		X	
<i>Emiratele Arabe</i>					X
<i>Germania</i>	X	X	X	X	X
<i>Italia</i>	X				
<i>Japonia</i>		X			
<i>Kazahstan</i>				X	
<i>Marea Britanie</i>	X		X	X	X
<i>Olanda</i>		X		X	
<i>Polonia</i>			X	X	
<i>SUA</i>	X	X	X		X
<i>Suedia</i>		X			